

Sygn. akt I CSK 401/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa Zakładów Aparatury Chemicznej C. S.A.

w T.

przeciwko Bankowi [...] w W. S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 6 czerwca 2014 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 18 grudnia 2012 r.

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 3600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. po rozpoznaniu sprawy z powództwa Zakładów Aparatury Chemicznej „Ch.” S.A. w T. przeciwko Bankowi [...] S.A. w W., wyrokiem z dnia 6 września 2011 r. zasądził od pozwanego na rzecz powodowej Spółki kwotę 427.790 zł z odsetkami od dnia 4 marca 2009 r.

Ustalił, że w dniu 6 lutego 2007 r. strony zawarły umowę ramową dotyczącą transakcji terminowych i pochodnych, której integralną część stanowiły postanowienia regulaminu. Na jej podstawie, w dniu 18 listopada 2008 r., prezes zarządu powodowej Spółki, I. P., w rozmowie telefonicznej z pracownikiem pozwanego Banku, K. D., omówił warunki umów nierzeczywistej opcji kupna waluty wymiennej oraz nierzeczywistej opcji sprzedaży waluty wymiennej, nazywanych dalej umową opcji. W dniu 20 listopada 2008 r. pozwany przesłał powódce pisemne potwierdzenie warunków tej umowy, podpisane przez przedstawicieli Banku. Dokument ten, po jego podpisaniu przez dwóch członków zarządu Spółki, został przesłany do Banku. Zgodnie z jego treścią oraz postanowieniami regulaminu, powódce przysługiwało prawo kupna od Banku, w odpowiednim dniu realizacji transakcji opcji, kwoty transakcji opcji 1 za równowartość tej kwoty w walucie rozliczenia transakcji opcji, obliczonej zgodnie z odpowiednim kursem realizacji, co oznaczało, że powódka ma prawo kupić od Banku, po kursie realizacji EUR/PLN równym 3,88, kwotę 3 300 000 euro w sześciu ratach miesięcznych po 550 000 euro. Z kolei Bankowi przysługiwało prawo sprzedaży powódce, w odpowiednim dniu realizacji transakcji opcji, kwoty transakcji opcji 1 za równowartość tej kwoty w walucie rozliczenia transakcji opcji, obliczonej zgodnie z kursem realizacji, co oznaczało, że Bank ma prawo sprzedać powódce, po kursie realizacji EUR/PLN równym 3,88, kwotę 3 039 600 euro w sześciu ratach miesięcznych w wysokości ustalonej harmonogramem.

W dniu 20 stycznia 2009 r. powódka, w związku ze sporządzaniem sprawozdania finansowego, wystąpiła do Banku o przedstawienie wyceny bieżącej wartości umowy opcji. W odpowiedzi otrzymała wycenę odwrotną od opartej na dokumencie potwierdzenia, gdyż według rozliczenia na podstawie tego dokumentu

Bank był winien powódce kwotę 1.222.677,53 zł, natomiast z wyceny nadesłanej przez Bank wynikało, że powódka jest winna tę kwotę Bankowi. W odpowiedzi na prośbę powódki o ponowne dokonanie wyceny, Bank przesłał jej zmienioną wersję potwierdzenia, nazwaną korektą, zawierającą postanowienia przeciwne do pierwotnych, czyli odwracające strony transakcji, i stwierdził, że korekta jest następstwem ujawnienia błędu w potwierdzeniu wysłanym w dniu 20 listopada 2008 r. Według skorygowanego potwierdzenia, Bank miał prawo kupić 3.300.000 euro po kursie realizacji EUR/PLN równym 3,88, natomiast powódka miała prawo sprzedać Bankowi 3.039.600 euro po kursie realizacji EUR/PLN równym 3,88. Powódka nie podpisała korekty potwierdzenia, a w piśmie do pozwanego z dnia 6 lutego 2009 r. podniosła, że, zgodnie z § 9 lit. e regulaminu, poprzez podpisanie potwierdzenia zawarcia transakcji przyjmuje się, iż regulamin oraz potwierdzenie zastępują dotychczasowe ustalenia między stronami, a w razie rozbieżności między postanowieniami potwierdzenia i postanowieniami regulaminu, postanowienia potwierdzenia mają znaczenie rozstrzygające.

W piśmie z dnia 11 lutego 2009 r. pozwany oświadczył powódce, że na podstawie art. 84 § 1 k.c. uchyla się od skutków prawnych oświadczenia woli, zawartego w pisemnym potwierdzeniu z dnia 19 listopada 2008 r., w związku z zaistnieniem oczywistego błędu co do treści czynności prawnej, który – jak stwierdził – powódka mogła z łatwością zauważyć. Podkreślił, że z nagrania rozmowy telefonicznej przeprowadzonej w dniu 18 listopada 2008 r. wynika, iż wolą stron było zawarcie transakcji, na podstawie której Bank miał prawo kupić od Spółki w odpowiednim dniu realizacji transakcji opcji kwotę 550 000 euro w zamian za równowartość tej kwoty w złotych, przeliczoną według kursu realizacji wynoszącego 3,88 PLN, przy jednoczesnym prawie Spółki do sprzedaży pozwanemu uzgodnionych kwot wyrażonych w euro, po tym samym kursie wykonania. Tymczasem, na skutek błędu technicznego osób sporządzających potwierdzenie transakcji, wysłano do powódki potwierdzenie transakcji odwrotnej od opisanej, a oczywistość omyłki była tak duża, że powódka mogła z łatwością ten błąd zauważyć.

W piśmie z dnia 17 lutego 2009 r. pozwany poinformował powódkę, że – według rozliczenia na dzień 16 lutego 2009 r. – wysokość kwoty należnej,

obliczonej zgodnie z regulaminem, przy kursie rynkowym EURO/PLN równym 4,777, wynosi 3.009.000 zł i jest płatna na rzecz Banku dnia 19 lutego 2009 r. Stwierdził ponadto, że oświadczenie złożone na podstawie art. 84 § 1 k.c. dotyczyło oświadczenia woli zawartego w pisemnym potwierdzeniu z dnia 19 listopada 2008 r., a nie ustnego oświadczenia woli, na podstawie którego doszło do zawarcia transakcji, w związku z czym warunki uzgodnione telefonicznie w dniu 18 listopada 2008 r., podlegały postanowieniem umowy ramowej i regulaminu, co pozwoliło na wyznaczenie „dnia wcześniejszego rozwiązania” i obliczenia „kwoty należnej”.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powódka dochodzi kwoty 427.790 zł, stanowiącej należność z tytułu rozliczenia umowy opcji, objętej pisemnym potwierdzeniem z dnia 19 listopada 2008 r., a spór między stronami sprowadza się do interpretacji postanowień regulaminu w kontekście ustaleń dokonanych w rozmowie telefonicznej oraz w pisemnym potwierdzeniu. Rozmowy telefoniczne – podkreślił Sąd Okręgowy – były tylko elementem negocjacji, natomiast ostateczny kształt umowy znalazł odzwierciedlenie w podpisany przez strony potwierdzeniu. W tej sytuacji za miarodajne należy uznać postanowienia zawarte w pisemnym potwierdzeniu. Oświadczenie pozwanego o uchyleniu się od skutków prawnych na podstawie art. 84 § 1 k.c. było bezskuteczne, potwierdzenie zostało bowiem podpisane przez dwie osoby, które musiały zapoznać się z treścią dokumentu i jego znaczeniem, po czym podpisały go jako poprawny co do zawartości merytorycznej i intencji Banku. Gdyby przyjąć, że po stronie Banku zaistniała omyłka, to nie dotyczyłaby ona treści czynności prawnej, w związku z czym nie zaistniałby błąd istotny. Gdyby z kolei przyjąć, że omyłka techniczna miała charakter błędu, to nie wystąpiły przesłanki, od spełnienia których art. 84 k.c. uzależnia skuteczność uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli.

Na skutek apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 18 grudnia 2012 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił powództwo.

Sąd Apelacyjny zaaprobował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, a ponadto ustalił, że w dniu 18 listopada 2008 r. I. P. i K. D. przeprowadzili dwie rozmowy telefoniczne. W pierwszej I. P. poinformował przedstawiciela Banku, że Spółka ma uzyskać wpływy w euro i podał warunki transakcji polegające na nabyciu

uprawnienia do sprzedaży na rzecz Banku określonych kwot euro w konkretnych terminach w 2009 roku. Rozmowa zakończyła się zapowiedzią K. D., że na podstawie uzyskanych danych dokona wyceny i przedstawi ofertę umowy. Po kilkunastu minutach odbyła się druga rozmowa, w czasie której powódce zostały przedstawione dwie oferty. W drugiej, która była przedmiotem dalszych negocjacji, zaoferowano kurs EURO/PLN w wysokości 3,87. I. P. dążył do podwyższenia tego kursu i ostatecznie uzgodniono go na poziomie 3,88. Z nagrań rozmowy wynika, że w formie ustnej doszło do zawarcia transakcji opcyjnych sprzedaży przez powódkę kwot euro Bankowi. Zamiar sprzedaży, a nie kupna, został w rozmowach telefonicznych wyrażony wprost i to kilkakrotnie. W rozmowach tych I. P. działał jako pełnomocnik Spółki, umocowany przez dwóch członków jej zarządu, a K. D. – jako upoważniony handlowiec pozwanego Banku.

Zarówno w umowie ramowej, jak i w regulaminie przewidziano możliwość zawarcia umowy w formie ustnej. Trzeba zatem przyjąć – stwierdził Sąd Apelacyjny – że w drugiej rozmowie telefonicznej, na podstawie zgodnych oświadczeń woli stron, doszło do zawarcia umowy, niezależnie od tego, czy zostało sporządzone jej potwierdzenie. Sporządzone następnie potwierdzenie dawało powódce prawo zakupu od Banku, po kursie EURO/PLN równym 3,88, kwoty 3.300.000 euro, a Bankowi prawo sprzedaży powódce, po kursie EURO/PLN równym 3,88, łącznej kwoty 3 039 600 euro.

Uznając odmowę podpisania przez powódkę dokumentu korekty za przejaw nielojalności, pozwany uruchomił procedurę wcześniejszego rozwiązania zawartych z nią umów. W dniu 28 lipca 2009 r. wystąpił przeciwko Spółce na drogę sądową z żądaniem zasądzenia świadczenia powstałego na skutek wcześniejszego rozwiązania umowy opcji. Sprawa została oznaczona sygnaturą ... 487/09 i toczy się przed Sądem Okręgowym w W. W pozwie inicjującym postępowanie pełnomocnicy procesowi Banku złożyli ponowne oświadczenie o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli zawartego w potwierdzeniu. Powołali się na fakt, że błąd dotyczył treści czynności prawnej, że Spółka mogła błąd z łatwością zauważyć oraz że popełniony błąd jest błędem istotnym, gdyż Bank nie złożyłby tej treści oświadczenia, gdyby nie działał pod wpływem błędu. Podkreślili, że upoważnienie do złożenia takiego oświadczenia wynika z dołączonego do pozwu

dokumentu pełnomocnictwa z dnia 23 lipca 2009 r. oraz że ponowne złożenie oświadczenia było konieczne, ponieważ Spółka zakwestionowała skuteczność oświadczenia złożonego w dniu 11 lutego 2009 r., ze względu na wadliwą reprezentację Banku przy dokonywaniu tej czynności.

Nie ulega wątpliwości – stwierdził Sąd Apelacyjny – że przy sporządzaniu dokumentu potwierdzenia pozwany popełnił błąd dotyczący treści czynności prawnej i był to błąd istotny w rozumieniu art. 84 § 2 k.c. Gdyby działanie Banku nie było obciążone błędem, Bank sporządziłby potwierdzenie o treści zgodnej z treścią ustnej umowy, tym bardziej że ma obowiązek natychmiastowego zawierania transakcji przeciwstawnych lub *back to back* na rynku międzynarodowym o treści ściśle uzależnionej od umowy opcyjnej. Powódka mogła z łatwością zauważyć popełniony błąd, gdyż wystarczyło do tego uważne zapoznanie się z potwierdzeniem przez prezesa zarządu I. P., który negocjował i zawarł ustną umowę w dniu 18 listopada 2008 r. Bez znaczenia pozostaje okoliczność, czy uprawnionemu do uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli złożonego pod wpływem błędu można zarzucić brak dbałości o własne interesy, nieostrożność lub niedbalstwo, gdyż w przeciwnym wypadku możliwość uchylenia się od skutków błędu byłaby iluzoryczna. Nie ulega wątpliwości, że pozwany skutecznie uchylił się od skutków oświadczenia woli zawartego w pisemnym potwierdzeniu, co nastąpiło ostatecznie w dniu doręczenia Spółce odpisu pozwu w sprawie ... 487/09, czyli w dniu 5 czerwca 2009 r. W konsekwencji, nie wystąpiły skutki prawne określone w pkt 9e regulaminu; innymi słowy, podpisanie przez strony błędnego pisemnego potwierdzenia nie doprowadziło do zastąpienia tym potwierdzeniem wcześniejszych ustaleń stron, zawartych w ustnej umowie z dnia 18 listopada 2008 r. Sytuacja prawna stron powróciła do momentu z chwili zawarcia ustnej umowy, w świetle której powództwo jest nieuzasadnione.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego powódka, powołując się na obie podstawy określone w art. 398³ § 1 k.p.c., wniosła o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Wskazała na naruszenie art. 84 § 1 i 2 w związku z art. 88 § 1 k.c. przez przyjęcie, że błędem co do treści czynności prawnej jest sytuacja, w której pełnomocnik dokonujący czynności prawnej w imieniu i na rzecz mocodawcy posiada pełną świadomość co do

wszystkich postanowień podpisywanej umowy oraz ich skutków, a niezgodność występująca między stanem świadomości tej osoby a rzeczywistością dotyczy relacji między tym zobowiązaniem a zawartą uprzednio czynnością prawną, a ponadto przez przyjęcie, że błędem uprawniającym do uchylenia się od skutków oświadczenia woli jest niezgodność między stanem rzeczywistym a stanem świadomości osoby składającej oświadczenie woli, jeżeli niezgodność ta wynika z lekkomyślności lub niedbalstwa osoby składającej oświadczenie woli. Podniosła też zarzut obrazy art. 479¹⁴ § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez dopuszczenie dowodu z pozwu w sprawie ... 487/09 i oparcie na nim rozstrzygnięcia w zakresie złożenia przez Bank oświadczenia woli w przedmiocie uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia złożonego pod wpływem błędu, pomimo że dowód ten został zgłoszony po upływie dwutygodniowego terminu przewidzianego w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. i był objęty prekluzją dowodową.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 479¹⁴ § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez dopuszczenie dowodu z pozwu wniesionego w sprawie ... 487/09 i dokonanie na jego podstawie ustaleń, dotyczących uchylenia się przez Bank od skutków prawnych oświadczenia woli, złożonego w pisemnym potwierdzeniu sporządzonym w dniu 19 listopada 2008 r., nie może odnieść zamierzonego skutku.

Na rozprawie w dniu 9 sierpnia 2012 r. Sąd Apelacyjny istotnie dopuścił dowód z oświadczenia Banku z dnia 28 lipca 2009 r. o uchyleniu się od skutków oświadczenia woli złożonego w pisemnym potwierdzeniu umowy opcji, lecz skarżąca nie zgłosiła w związku z tym swojego zastrzeżenia z wnioskiem o jego wpisanie do protokołu. (t. VIII k. 1586). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, strona nie może skutecznie zarzucać uchybienia przez sąd przepisom postępowania, jeżeli nie zwróciła na nie uwagi sądu w trybie art. 162 k.p.c. Obowiązek uwzględnienia przez sąd reguł prekluzji określonych w art. 479¹² § 1 i art. 479¹⁴ § 1 k.p.c. z urzędu nie oznaczał, że naruszenie tych przepisów było uchybieniem, do którego art. 162 k.p.c. nie miał zastosowania. Przewidziana w art. 162 k.p.c. prekluzja zarzutów nie dotyczy bowiem tylko takich uchybień, które powodują nieważność postępowania (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia

27 października 2005 r., III CZP 55/05, OSNC 2006, nr 9, poz. 144 i z dnia 27 czerwca 2008 r., III CZP 50/08, OSNC 2009, nr 7-8, poz. 103, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 2009 r., I CSK 13/09, nie publ., z dnia 24 września 2009 r., IV CSK 185/09, OSNC-ZD 2010, nr B, poz. 65, z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 286/09, OSNC 2010, nr 9, poz. 125, z dnia 8 kwietnia 2010 r., II PK 127/09, OSNP 2011, nr 19-20, poz. 248, z dnia 22 lipca 2010 r., I CNP 100/09, nie publ., z dnia 14 grudnia 2011 r., I CSK 374/11, nie publ. i z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 713/12, nie publ.).

Skarżąca nie wykazała zresztą, by dowód z zawartego w pozwie z dnia 28 lipca 2009 r. oświadczenia woli pozwanego został przeprowadzony z naruszeniem art. 497¹⁴ § 2 k.p.c. Potrzeba powołania tego dowodu powstała w związku z podniesieniem przez skarżącą w piśmie z dnia 19 sierpnia 2009 r. zarzutu braku umocowania M. D. do uchylenia się w imieniu pozwanego od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli (t. III k. 526). Pozwany powołał natomiast dowód z pozwu znajdującego się w aktach sprawy ... 487/09 w piśmie procesowym z dnia 3 września 2009 r., które złożył przed upływem dwutygodniowego terminu, od dnia doręczenia mu pisma skarżącej, a więc z zachowaniem terminu przewidzianego w art. 479¹⁴ § 2 k.p.c. (t. III k. 552).

Przed przystąpieniem do rozważenia zarzutów naruszenia prawa materialnego trzeba przypomnieć, że podlegają one ocenie na kanwie ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku oraz że – zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. – w postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy jest tymi ustaleniami związany. Podkreślenie to było konieczne, ponieważ podniesiony przez skarżącą zarzut naruszenia art. 84 § 1 i 2 w związku z art. 88 § 1 k.c. przez przyjęcie, że błędem co do treści czynności prawnej jest sytuacja, w której pełnomocnik dokonujący czynności prawnej w imieniu mocodawcy posiada pełną świadomość co do wszystkich postanowień podpisywanej umowy, pozostaje w sprzeczności z wiążącymi ustaleniami, według których podpisanie potwierdzenia ustnej umowy opcji było wynikiem mylnego wyobrażenia o treści składanego oświadczenia woli. Występowanie mylnego wyobrażenia o istniejącym stanie rzeczy jest faktem, którego istnienie może być wykazywane wszelkimi środkami dowodowymi. Uprawnione jest przy tym wnioskowanie o występowaniu tej okoliczności lub jej

braku na podstawie całokształtu okoliczności sprawy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2006 r., II CK 386/05, nie publ.).

Szerszego rozważenia wymaga natomiast zarzut naruszenia art. 84 § 1 i 2 w związku z art. 88 § 1 k.c. przez przyjęcie, że błędem uprawniającym do uchylenia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli jest niezgodność między rzeczywistym stanem rzeczy a stanem świadomości osoby składającej to oświadczenie woli, jeżeli niezgodność ta wynika z jej lekkomyślności lub niedbalstwa. W uzasadnieniu tego zarzutu skarżąca powołała się na nowy – jej zdaniem – kierunek wykładni przepisów o błędzie, zapoczątkowany przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04 (OSNC 2006, nr 5, poz. 94), a następnie powtórzony w postanowieniu z dnia 18 marca 2010 r., V CSK 337/09 (nie publ.) oraz w wyrokach z dnia 8 marca 2012 r., III CSK 221/11 (nie publ.) i z dnia 13 grudnia 2012 r., IV CSK 204/12 (nie publ.), który świadczy o zmianie dotychczasowej linii orzeczniczej i zmierza do wyłączenia możliwości powoływania się na błąd spowodowany lekkomyślnością lub niedbalstwem osoby składającej oświadczenie woli.

Ustosunkowanie się do tego zarzutu wymaga dokonania analizy przesłanek, od których zależy możliwość powołania się na błąd przez osobę, która pod jego wpływem złożyła oświadczenie woli. Z art. 84 k.c. wynika, że błąd może być uznany za prawnie doniosłą wadę oświadczenia tylko wtedy, gdy spełnia łącznie dwa podstawowe kryteria, jest błędem co do treści czynności prawnej i jest błędem istotnym. Nie ma znaczenia, jakiego elementu czynności prawnej błąd dotyczy, ani to, czy jest błędem co do faktu, czy co do prawa. Musi to być natomiast błąd istotny, czyli błąd tego rodzaju, że żaden rozsądny człowiek, znający prawdziwy stan rzeczy, nie złożyłby tej treści oświadczenia woli. Dodatkowe przesłanki prawnej doniosłości błędu dotyczą oświadczeń woli złożonych drugiej stronie i będących elementem czynności prawnej odpłatnej. Możliwość uchylenia się od skutków prawnych tego rodzaju oświadczeń woli jest uzależniona od tego, czy błąd został przez drugą stronę wywołany chociażby bez jej winy albo gdy wiedziała ona o błędzie lub mogła z łatwością błąd zauważyć. Wypełnienie przesłanek błędu wskazanych w art. 84 k.c. skutkuje wzruszalnością dokonanej pod jego wpływem czynności prawnej, błędzący może bowiem uchylić się od skutków prawnych

złożonego oświadczenia woli i doprowadzić w ten sposób do unieważnienia czynności prawnej ze skutkiem *ex tunc* (zob. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 1967 r., III CZP 59/67, OSNCP 1968, nr 7, poz. 117, z dnia 31 sierpnia 1989 r., III PZP 37/89, OSNCP 1990, nr 9, poz. 108 i z dnia 23 marca 1992 r., III CZP 105/92, Wokanda nr 12, s. 5 i z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZP 90/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 85 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1972 r., I CR 177/72, OSNCP 1973, nr 10, poz. 171, z dnia 21 lutego 1973 r., III CRN 415/72, OSNCP 1974, nr 1, poz. 10, z dnia 24 stycznia 1974 r., II CR 761/73, OSPiKA 1975, nr 11, poz. 238, z dnia 6 marca 1980 r., II CR 574/79, OSNCP 1980, nr 11, poz. 209, z dnia 12 października 2000 r., IV CKN 144/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 60, z dnia 5 grudnia 2000 r., IV CKN 179/00, nie publ., z dnia 19 listopada 2003 r., V CK 477/02, nie publ., z dnia 9 czerwca 2006 r., IV CSK 169/05, nie publ., z dnia 14 stycznia 2009 r., IV CSK 356/08, nie publ. I z dnia 29 października 2010 r., I CSK 595/09, nie publ.).

Zgodnie z poglądem niemal powszechnie przyjmowanym w nauce prawa, bez znaczenia dla prawnej doniosłości błędu pozostaje to, czy został on spowodowany przez samego błędzącego i czy uprawnionemu do uchylenia się od oświadczenia woli z powodu błędu można zarzucić brak dbałości o własne interesy, nieostrożność albo niedbalstwo. Pogląd przeciwny, przyjmujący, że na błąd nie może się powołać osoba, której mylne wyobrażenie o istniejącym stanie rzeczy zostało spowodowane brakiem należytej staranności, jest w doktrynie odosobniony.

Jak trafnie zauważa skarżąca, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04 (OSNC 2006, nr 5, poz. 94), przyjął, że podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia woli o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić błąd prawnie doniosły (art. 1019 § 2 w związku z art. 84 § 1 zd. pierwsze i § 2 k.c.) oraz że błędem takim nie jest nieznanostwo przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Stanowisku temu Sąd Najwyższy dał również wyraz w postanowieniach z dnia 18 marca 2010 r., V CSK 337/09 (nie publ.), z dnia 1 grudnia 2011 r., I CSK 85/11 (nie publ.), z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 612/11 (OSNC 2013, nr 3, poz. 39), z dnia 29 listopada

2012 r., II CSK 171/12 (nie publ.) i z dnia 29 listopada 2012 r., II CSK 172/12 (nie publ.). Trzeba jednak podkreślić, że orzeczenia te zapadły na gruncie art. 1019 k.c. i Sąd Najwyższy wyraźnie podkreślił, że „...w razie stosowania art. 84 k.c. na podstawie odesłań zawartych w art. 1019 k.c. uzasadniona jest ze względu na specyfikę przyjęcia spadku – zarówno w odniesieniu do błędu co do prawa, jak i co do faktów – modyfikacja dotycząca okoliczności, które doprowadziły do powstania błędu. W świetle art. 84 k.c., składający oświadczenie woli może powołać się nawet na błąd przez siebie zawiniony. W celu jednak ochrony innych osób możliwość uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia woli skierowanego do oznaczonego adresata została w przypadku czynności prawnych odpłatnych dopuszczona tylko wtedy, gdy błąd został przez adresata wywołany lub gdy adresat wiedział o błędzie albo mógł go z łatwością zauważyć (art. 84 § 1 zdanie drugie k.c.). Te dodatkowe przesłanki prawnej doniosłości błędu nie są oczywiście aktualne w odniesieniu do przyjęcia spadku. Jednakże także skutki przyjęcia spadku nie zamykają się wyłącznie w sferze prawnej spadkobiercy, lecz oddziałują silnie na stosunki prawne wielu innych osób. Względ na to przemawia za uzależnieniem prawnej doniosłości błędu w zakresie zastosowania art. 1019 k.c. nie tylko od tego, aby dotyczył on treści przyjęcia spadku i był istotny, ale i od tego, aby nie stanowił następstwa niedołożenia należytej staranności przez spadkobiercę...” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2012 r., II CSK 171/12). Z przytoczonej argumentacji jednoznacznie wynika, że wykładnia, według której niedołożenie należytej staranności wyłącza możliwość powołania się na błąd stanowiący rezultat własnego nieprawidłowego zachowania, dotyczy regulacji szczególnej, nie jest zatem uprawnione odnoszenie jej do spraw nieobjętych modyfikacją przepisów ogólnych o błędzie.

Podobnie ma się rzecz, gdy chodzi o stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w wyroku z dnia 13 grudnia 2012 r., IV CSK 204/12 (M. Pr. Bank. 2013, nr 10, s. 36). Sąd Najwyższy bowiem – mając na względzie art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 707 ze zm.), zgodnie z którym nikt nie może zasłaniać się nieznajomością wpisów w księdze wieczystej – przyjął, że nieznajomość stanu prawnego nieruchomości ujawnionego w księdze wieczystej, będąca wynikiem niezapoznania się przez

nabywcę nieruchomości z treścią wpisów, nie jest błędem w rozumieniu art. 84 § 1 k.c. Również i to orzeczenie zapadło na tle regulacji szczególnej. O nowym kierunku wykładni przepisów ogólnych o błędzie nie świadczy również wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2012 r., III CSK 221/11 (nie publ.), z którego uzasadnienia skarżąca przytoczyła tylko jedno wybrane zdanie.

Jak trafnie zauważa skarżąca, w sprawach nieobjętych modyfikacją przepisów ogólnych o wadach oświadczenia woli, w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie wskazano na zależność między możliwością powołania się na błąd a dochowaniem należytej staranności. Zdaniem składu orzekającego, w sprawach, o których mowa, zależność taka nie zachodzi, w art. 84 k.c. bowiem ustawodawca określił przesłanki błędu prawnie doniesłego i żadna z nich nie nawiązuje do przyczyn powstania błędu. Prowadzi to do wniosku, że na tle art. 84 k.c. nie należy brać pod uwagę ani znanej niektórym systemom prawnym wybaczalności błędu ani faktu zawinienia go przez błędzącego. Konkludując ten watek rozważań, trzeba stwierdzić, że Sąd Apelacyjny dokonał prawidłowej wykładni art. 84 k.c.

W tej sytuacji nie mogą odnieść zamierzonego skutku wywody skarżącej dotyczące przyczyn popełnionego błędu i niedołożenia przez pracowników pozwanego staranności wymaganej przy uwzględnieniu zawodowego charakteru działalności Banku (art. 355 § 2 k.c.). Warto jedynie zauważyć, że błąd, jakiego dopuścił się pozwany, był wynikiem pomyłki, polegającej na sporządzeniu potwierdzenia zawarcia umowy opcji według niewłaściwego wzoru (k. 64, k.67 i k. 93), a tego rodzaju pomyłka nie ma związku z profesjonalizmem.

Trafnie również Sąd Apelacyjny przyjął, że skarżąca mogła z łatwością błąd zauważyć, formularz potwierdzenia podpisał bowiem w imieniu skarżącej prezes zarządu Spółki, który w rozmowie telefonicznej uzgadniał z pracownikiem Banku warunki umowy opcji.

Pozostałe wywody wypełniające podstawę kasacyjną określoną w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. wykraczają poza ramy stanu faktycznego sprawy i w związku z tym nie mogą odnieść zamierzonego skutku.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną i orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego, określając ich wysokość zgodnie z § 6 pkt 7 w związku z § 13 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2013 r., poz. 461).